

УДК 911.3

Івашків І.М.,
к.е.н., провідний науковий співробітник,
Прикарпатська державна сільськогосподарська
дослідна станція НААН (м. Івано-Франківськ)

ЕКСПОРТ ВІТЧИЗНЯНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ Й ДИЛЕМА ВИБОРУ: ІНТЕГРАЦІЯ У ЄС ЧИ В МИТНИЙ СОЮЗ

Ivashkiv I.M.,
cand.sc.(econ.), leading researcher,
Precarpathian State Agricultural Experiment
Station NAAS (Ivano-Frankivsk)

EXPORT OF DOMESTIC AGRICULTURAL PRODUCTION AND DILEMMA OF CHOICE FOR UKRAINE: EU INTEGRATION OR IN CUSTOMS UNION

Постановка проблеми. Проблемою експорту сільськогосподарської продукції в Україні є пошук вигідних і ефективних ринків збуту. Разом з тим є проблемою експорт тваринницької продукції, яка полягає в невідповідній якості відносно вимог світових стандартів.

Динамічний розвиток сільськогосподарського виробництва в Україні передбачає виробництво і налагодження експорту аграрної продукції за межі держави. Експортна політика аграрного сектору України має будуватися на стратегії налагодження й відкритті нових ринків збуту для реалізації аграрної продукції, що має на меті сприяти поступовому збільшенню експортного потенціалу держави в сучасних умовах.

АПК України спроможний виконувати надзвичайно важливу функцію в час фінансової нестабільності та гібридної війни з Російською Федерацією в державі, де він здатен реалізувати стратегічно-важливе завдання, а саме на достатньо-необхідному рівні забезпечувати продовольчими ресурсами внутрішній ринок держави і з високим рівнем ефективності реалізовувати продовольчу продукцію на зовнішньому ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження щодо експортного потенціалу аграрного сектору України, а також щодо питань формування торгових відносин України з ЄС після вступу до СОТ є об'єктом наукових досліджень багатьох вітчизняних науковців: А. Баяра, І. Кобута та Є. Шкарбан [1], Ю. Березюка [2], В. Галушко та Ю. Марцишевської [3], С. Кваші [4], В. Клименка, М. Бургій, І. Ус. [5], І. Кобути [6], М. Латинін [7], Т. Лозинської [8], Ю. Лузана [9], О. Луки [10], С. Майстро. [11], Г. Мостового, І. Савченко [12], Т. Осташко [13], О. Радчук [14], А. Фесина, В. Власова [15], П. Саблука, Д. Карич та Ю. Коваленко [16], Б. Супіханова [17], О. Шубравської [18], які внесли вагомий вклад в розвиток даної проблеми.

В даних наукових розробках вітчизняні науковці досліджували теоретико-методичні та економіко-математичні моделі, здійснювали ряд розрахунків щодо вигод від реалізації сільськогосподарської продукції в країні ЄС у порівнянні з вигодами від експорту до інших країн - партнерів України, зокрема країн Митного Союзу.

Невирішеною залишається проблема аналізу експорту сільськогосподарської продукції по основних каналах її реалізації та науково-економічного обґрунтування доцільності її збуту в країні Митного Союзу та ЄС.

Постановка проблеми. Метою статті є проведення аналізу дослідження щодо експорту сільськогосподарської продукції в країні ЄС і в країні Митного Союзу та науково-економічне обґрунтування отриманих вигод від реалізації сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провідне місце в експорті продукції АПК України займають зернові культури (табл. 1).

За три досліджуваних роки найефективнішим роком по експорту зернових був 2012 рік. Розглядаючи канали експорту зернових культур, нами встановлено, що в 2012 році найбільший обсяг зернових експортовано в інші країни, країни ЄС і найменший обсяг в Митний Союз.

Наступний 2012 рік має найвищі показники загального експорту зернових, що пов'язано з високим рівнем обсягу виробництва, і це дало змогу повною мірою забезпечити продовольчим зерном не тільки населення України, але й надлишок вирощеного зерна реалізовувати за межі держави.

Разом з тим, найменші обсяги експорту зернових в даному періоді були в країні Митного Союзу, найвищі - в інші країни, і друге місце займають країни ЄС.

Таблиця 1

Динаміка експорту зернових культур у 2011-2013 роках, млн. дол. США

Рік	Канали експорту				
	Митний Союз	ЄС	Експортовано в Митний Союз та ЄС	Інші	Всього
2011	60,9	1031,0	1091,9	1432,7	2524,6
2012	39,7	1981,0	2020,7	2958,5	4979,2
2013	51,6	1722,0	1773,6	2823,5	4597,1
2013 р. в % до 2011 р.	84,7	166,8	162,4	197,1	182,1

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

В 2013 році спостерігається майже ідентичне співвідношення експорту зернових як і в 2012 році. Проте загальний підсумок експорту зернових культур в Україні свідчить про ріст його в країні ЄС, хоч інші країни є на даний час ще переважаючими. Таким чином, ріст експорту зерна в країні ЄС є позитивним і надійним чинником даного процесу в перспективі, що полегшить Україні у встановленні вигідних ринків збуту.

Виробництво продукції сільського господарства в Україні є невід'ємною потребою забезпечення продовольством населення, а також продажу її на зовнішньому ринку (табл. 2).

Таблиця 2

Відсотковий розподіл експорту усієї сільськогосподарської продукції у 2013 році, %

Канали експорту сільськогосподарської продукції			
Митний Союз	ЄС	Інші	Всього
Відсотковий розподіл ринків збуту сільськогосподарської продукції			
15,9	26,3	57,8	100
Відсотковий розподіл ринків збуту рослинницької продукції			
3,0	35,4	61,6	100

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Останнє є важливим фактором співпраці України з іншими державами, наповнення державного бюджету для розвитку інших галузей України, а також обмін досвідом виробництва продукції необхідної якості та відповідності світовим стандартам.

Таблиця 2. показує як кількісну, так і якісну картину експорту сільськогосподарської продукції за аналізуючий рік. Так, значний відсотковий обсяг сільськогосподарської продукції експортується в інші країни, що не входять ні в Митний Союз, ні в ЄС. Проте в ЄС експортується більше чверті сільськогосподарської продукції і це радує, так як Україна робить перші кроки, щоб стати в майбутньому членом ЄС.

Децо інша картина відслідковується в експорті рослинницької продукції. Експорт продукції рослинництва більше половини здійснюється в інші країни, але й зростає він в країні ЄС, проте в країні Митного Союзу він скоротився до 3%, а це більше п'ятої частини всієї сільськогосподарської продукції разом взятої. Дані показники свідчать про поступовий перехід експорту сільськогосподарської продукції, зокрема рослинницької, до країн ЄС, що в свою чергу усуне різноманітні труднощі в пошуку ринків збуту та інші експортні складнощі взаємовідносин на зовнішньому ринку.

Обумовлений обсяг застосування квот для України по експорті сільськогосподарської продукції в країні ЄС розглядається нами в таблиці 3 та в таблиці 4.

Таблиця 3

Рівень використання тарифних квот у 2013 році

Назва сільськогосподарської продукції	Обсяг використаних квот
Овес	4 тис. тонн
Висівки, відходи та залишки	16 тис. тон
Солод та пшенична клейковина	7 тис. тонн
Ячмінна крупа та борошно	6,3 тис. тонн
Ячмінь	250 тис. тонн
Кукурудза	400 тис. тонн
Пшениця	950 тис. тонн

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Таблиця 4

Обсяг застосування квот для України до вступу в дію Угоди про ЗВТ та обумовлені збільшення протягом 2015-2020 років

Назва сільськогосподарської продукції	Обсяг, тонн	
	Вступ в дію	Протягом п'яти років
Яловичина	12000	-
Свинина	40000	-
М'ясо баранини	1500	До 2250
М'ясо птиці та напівфабрикати	36000	До 40000
Молоко, вершки та йогурти	8000	До 10000
Сухе молоко	1500	До 5000
Вершкове масло та молочні пасти	1500	До 3000
Яйця та альбумін	1500	До 3000
Часник	500	
Цукор	20070	
Пшениця м'яка	950000	До 100000
Ячмінь	250000	До 35000
Овес	4000	
Кукурудза	400000	До 650000
Цукрова кукурудза	1500	
Крохмаль	10000	
Оброблений крохмаль	1000	До 2000
Гриби	1000	
Оброблені томати	10000	
Виноградний та яблучний сік	10000	20000

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Як видно з даних таблиці 3. і таблиці 4., по багатьох видах сільськогосподарської продукції Україна мала змогу і використала свої квоти щодо експорту її в країни ЄС. Це стосується основних семи видів продукції рослинного походження: вівса, висівков, відходів та залишків солоду та пшеничної клейковини, ячмінної крупи та борошна, ячменю, кукурудзи та пшениці. Використання нашою державою цих квот на експорт згаданих вище видів продукції свідчить про те, що дані товари є конкурентоспроможними в країнах ЄС.

Разом з тим, невирішеною залишається ще проблема якісного наближення наших продовольчих продуктів до вимог ЄС, що спонукає Україну реалізовувати свою продукцію в країнах Митного Союзу.

Реалізація агропродовольчої продукції, яка є неконкурентоспроможною на ринках ЄС змушують Україну експортувати її по значно нижчій ціні в країни Митного Союзу, і це для нашої держави є єдиною альтернативою для експорту виробленої сільськогосподарської продукції.

Тому вважаємо, що має місце на існування дещо песимістичний прогноз щодо швидкого налагодження експорту української продукції в країни ЄС, і даний прогноз, на нашу думку, очевидно, є частково оправданий, оскільки наша вітчизняна продукція, по суті, не є пристосована до вимог і світових стандартів щодо якісних параметрів.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, вважаємо, що в сучасних умовах здебільшого тільки вітчизняна продукція рослинного походження витримує конкуренцію і експортується в країни ЄС. Це стосується продукції, яка є сировинного і напівсировинного походження, і яка проходить додатковий рівень обробки чи переробки у країнах ЄС.

Що ж до інших видів агропродовольчої продукції, яка є невідповідної якості для експорту в ЄС, то постає дилема вибору перед виробниками та переробними підприємствами АПК: чи пристосовуватися до міжнародних стандартів і вимог та виробляти конкурентоспроможну продукцію чи стійко утримувати зайняту нішу в країнах Митного Союзу і очікувати чергового ембарго від Російської Федерації?

Сприяти усуненню цих суперечностей та уникненню економічних конфліктів з Російською Федерацією, а також та перехід на європейські ринки для України, мають бути чіткі заходи на муніципальному та державному рівні в даному напрямку. Вони повинні сприяти поетапному вирішенню даної проблеми, а саме:

1. Освоєння та імплементація досвіду формування техніко-технологічної бази зарубіжних країн щодо виробництва сировини тваринного походження на базі крупних агроформувань з новітніми системами утримання сільськогосподарських тварин на промисловій основі;

2. Оновлення на інноваційній основі техніко-технологічної бази переробних підприємств АПК тваринницької продукції

3. Пристосування на законодавчому рівні експортоорієнтованої продукції АПК до вимог європейських стандартів якості

4. Створення служби контролю та аудиту за чітким дотриманням якості виробництва в переробних підприємствах АПК на етапі виробництва експортоорієнтованої готової продукції, яка відповідатиме світовим і європейським зразкам якості.

Дотримання вищеперерахованих нами в пунктах вимог сприятиме конкурентоспроможності експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому ринку і забезпечить високу ціну її реалізації.

Література

1. Наслідки вступу до СОТ для української економіки: оцінка цінової конкурентоспроможності / [А. Баяр, І. Кобута, Є. Шкарбан та ін.]. – К. : 2007. – 39 с.
2. Березюк Ю.Б. Формування експортного агропродовольчого потенціалу регіону / Ю.Б. Березюк // Економіка АПК. – 2009. – № 10. – С. 123–126.
3. Галушко В.П. Методологічні підходи до визначення пріоритетності вирощування конкуруючих культур / В.П. Галушко, Ю.Л. Марцишевська // Економіка АПК. – 2010. – № 2. – С. 21–25.
4. Кваша С.М. Заходи єдиної аграрної політики на сільськогосподарських ринках країн ЄС / С.М. Кваша // Економіка АПК. – 2008. – №11. – С. 144–147.
5. Клименко І.В. Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України / І.В. Клименко, М.Г. Бургій, І.В. Ус. – К. : НІСД, 2011. – 19 с.
6. Кобута І.В. Аграрні аспекти створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС / І.В. Кобута // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 4. – С. 31-38.
7. Латинін М.А. Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання : монографія / М.А. Латинін. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. – 320 с.
8. Лозинська Т.М. Національний продовольчий ринок в умовах глобалізації : монографія / Т.М. Лозинська. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2007. – 272 с.
9. Лузан Ю. Україна на шляху до СОТ: сільськогосподарський аспект / Ю. Лузан // Вступ України до СОТ: новий виклик економічній реформі. – К. : Альфа-принт, 2003. – С. 221–226.
10. Лука О.Ф. Україна на світовому ринку агропродовольчої продукції / О.Ф. Лука // Економіка АПК. – 2003. – № 11. – С. 116–121.
11. Майстро С.В. Національний аграрний ринок в умовах глобалізації: механізм державного регулювання : монографія / С.В. Майстро. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2009. – 240 с.
12. Мостовий Г.І. Концепція вільної торгівлі між Україною та ЄС / Г.І. Мостовий, І.Г. Савченко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2011. – № 1. – С. 27-31.
13. Осташко Т.О. Ризики для сільського господарства від встановлення Зони вільної торгівлі з ЄС / Т.О. Осташко // Економіка України. – 2011. – № 3. – С. 57-69.
14. Радчук О.В. Дослідження можливих наслідків входження України до ЗВТ / О.В. Радчук // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – № 8. – С. 5-8.
15. Саблук П.Т. Агропромисловий комплекс у системі зовнішньоекономічної діяльності України / [П.Т. Саблук, А.А. Фесина, В.І. Власов та ін.]. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 242 с.
16. Саблук П.Т. Основи організації сільськогосподарського ринку / П.Т. Саблук, Д.Я. Карич, Ю.С. Коваленко. – К., 1997. – 188 с.
17. Супіханов Б.К. Перспективи розвитку агропромислового комплексу в умовах членства України в СОТ та формування зони вільної торгівлі з ЄС / Б.К. Супіханов // Економіка АПК. – 2008. – №11. – С. 138-144.
18. Шубравська О.В. Перспективи реалізації експортного агропродовольчого потенціалу України / О.В. Шубравська // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 4. – С. 27–32.

References

1. Baiar, A., Kobuta, I., Shkarban, Ye. etc. (2007), *Naslidky vstupu do SOT dlia ukrainskoi ekonomiky: otsinka tsinovoї konkurentospromozhnosti* [Implications of WTO Accession Ukrainian: assessment of price competitiveness], Kyiv, Ukraine, 39 p.
2. Bereziuk, Yu.B. (2009), "Formation of agri-food export potential of the region", *Ekonomika APK*, no. 10, pp. 123–126.
3. Halushko, V.P., Martyshevskaya, Yu.L. (2010), "Methodological approaches to prioritize competing crops cultivation", *Ekonomika APK*, no. 2, pp. 21–25.
4. Kvasha, S.M. (2008), "Measures common agricultural policy on agricultural markets of the EU", *Ekonomika APK*, no. 11, pp. 144-147
5. Klymenko, I.V., Buhrii, M.H. and Us, I.V. (2011), *Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України* [Common agricultural policy of the European Union: opportunities and challenges for Ukraine], NISD, Kyiv, Ukraine, 19 p.
6. Kobuta, I.V. (2010), "Measures common agricultural policy on agricultural markets of the EU", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 4, pp. 31-38.
7. Latynin, M.A. (2006), *Ahrarnyi sektor ekonomiky Ukrainy: mekhanizm derzhavnogo rehuliuвання* [Agricultural sector of Ukraine: state regulation mechanism], Vydavnytstvo Kharkivskoho rehionalnogo instytutu Natsionalnoi akademii derzhavnogo upravlinnia "Mahistr", Kharkiv Ukraine, 320 p.

8. Lozynska, T.M. (2007), *Natsionalnyi prodovolchyi rynek v umovakh hlobalizatsii* [National food market in the context of globalization], Vydavnytstvo Kharkivskoho rehionalnoho instytutu Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnya "Mahistr", Kharkiv, Ukraine, 272 p.
9. Luzan, Yu. (2003), *Ukraina na shliakhu do SOT: silskohospodarskyi aspekt* [Ukraine towards WTO agricultural aspect], *Vstup Ukrainy do SOT: novyi vyklyk ekonomichnii reformi*, Alfa-prints, Kyiv, Ukraine, pp. 221–226.
10. Luka, O.F. (2003), "Ukraine in the world market agri-food products", *Ekonomika APK*, no. 11, pp. 116–121.
11. Maistro, S.V. (2009), *Natsionalnyi ahrarnyi rynek v umovakh hlobalizatsii: mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання* [National agricultural market in the context of globalization: the mechanism of state regulation] Vydavnytstvo Kharkivskoho rehionalnoho instytutu Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnya "Mahistr", Kharkiv, Ukraine, 240 p.
12. Mostovyi, H.I., Savchenko, I.H. (2011), "Concept of free trade between Ukraine and the EU", *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 1, pp. 27-31.
13. Ostashko, T.O. (2011), "Risks for agriculture of establishing free trade area with the EU", *Ekonomika Ukrainy*, no. 3, pp. 57-69.
14. Radchuk, O.V. (2009), "Investigation of possible consequences of Ukraine's joining the FTA", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 8, pp. 5-8.
15. Sabluk, P.T., Fesyna, A.A., Vlasov, V.I. etc. (2005), *Ahropromyslovyi kompleks u systemi zovnishnoekonomichnoi diialnosti Ukrainy* [Agro-industrial complex system of foreign economic activity Ukraine], *Instytut ahranoi ekonomiky*, Kyiv, Ukraine, 242 p.
16. Sabluk, P.T., Karych, D.Ya., Kovalenko, Yu.S. (1997), *Osnovy orhanizatsii silskohospodarskoho rynku* [Fundamentals of Agricultural Market], *Instytut ahranoi ekonomiky*, Kyiv, Ukraine, 188 p.
17. Supikhanov, B.K. (2008), "Prospects for the development of agriculture in terms of Ukraine's membership in the WTO and the formation of a free trade area with the EU", *Ekonomika APK*, no. 11, pp. 138-144.
18. Shubravskaya, O.V. (2007), "Prospects implementation of agri-food export potential of Ukraine", *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 4, pp. 27–32.

УДК 336.1

Задворних С.С.,
викладач кафедри фінансів
Черкаський державний технологічний університет

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПО БОРОТЬБІ З ТІНІЗАЦІЄЮ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ

Zadvornykh S.S.,
lecture of the department of finance
Cherkasy State Technological University

RECOMMENDATIONS FOR IMPLEMENTATION OF THE FOREIGN EXPERIENCE AGAINST THE SHADOW OF FINANCIAL FLOWS

Постановка проблеми. З огляду на стрімкий розвиток економіко-політичних подій, питання імплементації рекомендацій міжнародних організацій та досвіду зарубіжних країн Україною в фінансовій сфері в контексті євроінтеграційних процесів не знайшло ґрунтовного відображення в працях науковців, тому потребує особливої уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти, пов'язані з імплементацією зарубіжного досвіду в фінансовій сфері з'ясовано у працях А. Малярчука – у сфері бюджетних відносин [1], О. Тулай – стосовно формування фінансових та бюджетних відносин на місцевому рівні [2]. Проте ці рекомендації не враховують останніх соціально-економічних змін та аналізу пропозицій міжнародних організацій та експертів.

Постановка завдання. Метою статті є з'ясування можливості та шляхів імплементації зарубіжного досвіду боротьби з тіньовою економікою в українській реальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для того, щоб ефективно вдосконалити вітчизняну економіку та підняти її до рівня розвинених європейських країн, потрібно вивчати досвід зарубіжних держав і імплементувати те позитивне, що є в цих країнах, адаптуючи його з врахуванням особливостей вітчизняної економіки.

Дослідимо особливості зарубіжного досвіду боротьби з тінізацією фінансових потоків. Актуальним для України є також досвід боротьби з корупцією зарубіжних країн.

Австрія – країна з низьким рівнем тіньової економіки та досить високим показником сприйняття корупції. Головним напрямом боротьби з корупцією в країні було впровадження заходів по запобіганню корупції серед державних службовців. Для цього австрійським держслужбовцям